

קשרי חוץ

ביקור משלחת האקדמיה באוקראינה (מאי 1997)

הביקור באוקראינה היה ביקור גומלין לביקור המשלחת האוקראינית בראשות נשיא האקדמיה האוקראינית, פרופ' בוריס פאטון, לפני כשלוש שנים. במשלחת הישראלית השתתפו פרופ' יעקב זיו, פרופ' חיים תדמור וד"ר מאיר צדוק. בארבעת ימי הביקור באוקראינה נפגשה המשלחת עם המועצה של האקדמיה למדעים של אוקראינה, עם ראש המכון למדעי המדינה והחברה שהוא גם סגן ראש הממשלה, עם מנהל הספרייה הלאומית ועם ראשי כמה מכונים.

אלה ההצעות לשיתוף פעולה בעתיד: עידוד מחקרים בתחום מורשת יהדות אוקראינה; פרסום מחקרים של ישראלים בעתונות מקצועית באוקראינה ולחילופין פרסום בעתונות מקצועית בישראל של חוקרים אוקראינים; עריכת סדנאות משותפות.

בנושא הספרייה הלאומית בקייב הוחלט להקים ועדה אקדמית משותפת שתציע דרכים לשיתוף פעולה, ולבדוק מבחינה מדעית את האפשרות לפרסם מקצת פנקסי הקהילות. יישקל משלוח ספרי ההוצאה לאור של האקדמיה לתצוגה בתשנ"ח במלאות חמישים שנה למדינת ישראל. ייבדקו דרכים להמשך שיתוף הפעולה בין הספרייה הלאומית שבאוניברסיטה העברית בירושלים ובין הספרייה הלאומית של קייב.

כנס בסנטה פה

(מידע שמסר נשיא האקדמיה בישיבת מועצת האקדמיה 12.11.97)

בסנטה פה קיים מכון מחקר פרטי העוסק במערכות בין-דיסציפלינריות מסובכות. המכון קיבל מימון של הסנט וכרגע חי מתרומות. המייסד הוא פרופ' מורי גלמן, והכוח המניע והיוזם הוא נשיא מוטורולה, בוב גלבין, המייצג את

התעשייה. התעשייה האמריקנית הצליחה מאוד בקביעת "מסת דרכים" לפיתוח טכנולוגי לתעשייה המיקרו-אלקטרונית. הם נדהמו כאשר היפנים השיגו אותם בזיכרונות גדולים ומהירים למחשבים. בעזרת הממשלה הם נערכו והתאגדו יחד ובנו תכנית פעולה שהייתה מבוססת על הישגים מחקריים שטרם מומשו. בתוך כמה שנים הצליחו לקדם את התעשייה האמריקנית בשטח הזה, ועכשיו הם מקדימים את היפנים.

השאלה שעלתה היא אם יש טעם בניסיון להתוות "מפת דרכים" למחקר בסיסי ואיך עושים את זה. בדיון השתתפו בכירי המערכת המדעית בארה"ב. הם הגיעו למסקנה שיש טעם בתהליך כזה, ובעצם הדיונים המסודרים יש ערך וגם תשובה למה שהם קוראים public understanding of science. מדאיג אותם עצם החינוך של הסנטורים להכרה בחשיבות המדע ובחשיבות הטיפול במחקר מדעי, משום שכיום בסנט ובקונגרס מעוניינים בעיקר בחיסול החוב הלאומי. יש החלטה רשמית שלא להשקיע כספים ממשלתיים אלא בפרויקטים שיש להם לוח זמנים מוגדר ומטרות שאפשר לבדוק מעת לעת. לכן צריך להגיע מהר לסנטורים שיבינו שבמחקר בסיסי אמות המידה להצלחה הן אחרות. ההחלטה הייתה להוסיף לדון בדבר. הצעתי את דרכי הפעולה בישראל בכל הקשור למדיניות מדע. הרעיון של קן "ביכורה" זכה לתמיכה רבה.

Third World Academy of Sciences International Foundation for Science Inter Academy Panel on International Issues

שלושת הגופים האלו ארגנו כנס בינלאומי שנערך בברזיל בספטמבר 1997. בוב לפידות ייצג את האקדמיה. לגופים אלו חשיבות רבה בחיזוק המדע ובתמיכה בארצות "העולם השלישי" (הנקראות גם "מדינות הדרום"). ישראל קשורה ל-IFS כאחת מהמייסדות בטריאסט בשנת 1972. ישראל נחשבת

אחת המדינות התומכות ב-TWAS, אך לה, כמו ליתר מדינות "העולם הראשון", אין תפקיד מוגדר.

עיקר עבודת הקרן הבינלאומית למדע (IFS) היא הענקת מלגות מחקר קטנות (\$12,000 בעיקר בתחומים הקשורים לביולוגיה וחקלאות) לחוקרים מתחת לגיל 40 ממדינות מתפתחות. מנהל הקרן הציג את התכנית האסטרטגית של IFS: "Beyond 2000". היה דיון במגמה להגדיל ב-50% את שיעור המלגות לאור הצמצום בתמיכה ויישום הקריטריון שלפיו מפסיקים להציע תמיכה למדענים ממדינות מסוימות בגלל עלייה ברמת התל"ג. בישיבה הוענקו פרסים למדענים מצטיינים ודנו בהיבטים של האתיקה של המדע (ביוטכנולוגיה וזכויות ידע).

הקרן הבינלאומית למדע היא ארגון חשוב במפת המדע של העולם השלישי. בין מקבלי המענקים אנשים שהגיעו למעמד בכיר במוסדות מחקר ולתפקידים בעלי השפעה פוליטית רבה, כגון שרת המדע במדינה אפריקנית. יש שתי דרכים לתמוך בארגון: על ידי הצעת "יועצים מדעיים" אשר מעריכים את הצעות המחקר ומסייעים לזוכים ביעוץ והכוונה. הדרך האחרת היא תרומה כספית לארגון.

האקדמיה למדעים של העולם השלישי (TWAS) בנויה כמו אקדמיה לאומית עם חברים נבחרים (כולם מהעולם השלישי) וחברי-חוץ. מושב הפתיחה עסק בנושא: "New Knowledge for Sustainable Development in the 21st Century" השתתפו שרי מדע או השכלה גבוהה מעשר מדינות מתפתחות (כולל השרה להשכלה גבוהה של סוריה).

בישיבת Inter Academy Panel on International Issues השתתפו כ-30 איש אשר ייצגו כ-25 אקדמיות למדעים מכל רחבי העולם. האקדמיה האמריקנית מספקת שירותי מזכירות לגוף ארה"ק זה, אשר עוסקת כעת בהכנת כנס מיוחד אשר ייערך בשנת 2000 בנושא:

The Transition to Sustainable Development.

המרכז האקדמי בקהיר

תכניות לתשנ"ח

אחד הדברים שסוכמו בפגישות ההתייעצות שהתקיימו בירושלים במהלך תשנ"ז הוא שבתשנ"ח נקטין את מספר ההרצאות במרכז של מרצים מישראל, ותחת זאת ננסה לקיים סדנאות מחקר אחדות בכמה תחומים אקדמיים. התנאי העיקרי לקיומן של סדנאות אלה הוא השתתפות חוקרים מצרים לצד החוקרים שיבואו מישראל. מדובר בסדנאות קצרות של יום וחצי כל אחת עם שלושה עד חמישה משתתפים מישראל בכל אחת ומספר דומה ככל האפשר ממצרים. מלבד המשתתפים הפעילים יוזמן קהל קטן של חוקרים וסטודנטים מעוניינים כשומעים וכמגיבים. עדיין לא קבענו תכנית כוללת של הסדנאות, אלא הסתפקנו בגישושים בישראל ובמצרים. מסתמנות סדנאות בנושאים האלה: טיהור מים, משפט וחברה, תאטרון וחברה, ספרות ותקשורת, כימיה, חינוך ופדגוגיה, תורת התרגום. ננסה לערוך השנה לפחות שלוש סדנאות.

מתוך הדו"ח לשנת תשנ"ז

ביקור משלחת האקדמיה בהודו

בעניין פרויקט גנום האדם

בנובמבר 1997 ביקרה בהודו משלחת מטעם האקדמיה בהשתתפות ארבעה מדענים העוסקים בנושא גנום האדם: פרופ' אריאלה אופנהיים, פרופ' בת שבע בונה-תמיר, פרופ' דורון לנצט ופרופ' גיורא שמחן. מטרת הביקור הייתה לאתר נושאים בעלי עניין משותף ולברוק אם יש מקום לשיתוף פעולה בנושא זה בין שתי המדינות. בין ההמלצות: חילופי מדענים ומענקי מחקר משותפים.

הדבר מחייב משאיזמתן, וכדאי לשקול את השתתפותנו. בישיבה האחרונה של הוועדה המתמדת למדעי הרוח של ESF נדונה התכנית בלימודי אסיה והוחלט להאריך אותה בשלוש שנים. לפעמים יש מקום לנסות להשפיע שהפעילות לא תהיה מנקודת ראות אירופית בלבד כשמדובר בנושאים למחקר, מאחר שהפעילות האירופית וההצטיינות האירופית במחקר באה לידי ביטוי גם בנושאים לא-אירופים. מצב דומה קיים, כמדומני, גם בוועדה למדעי החברה, שבה מייצג אותנו פרופ' שמואל אייזנשטדט. מבחינת אופי הדברים רוב הפעילות ב-ESF היא בעריכת כנסים ומפגשים ולא כל כך בתמיכה במחקר. בתמיכה במחקר ההנחה היא שכל ארץ צריכה לדאוג לעצמה.

איגוד האקדמיות הבינלאומי

האיגוד תומך בפרויקטים מחקריים תוך הדגשה על שיתוף פעולה בין ארצות, אבל יש גם פרויקטים הנעשים בארץ אחת. לדוגמה, האינדקס לאמנות יהודית שמרכזו בארץ. איגוד האקדמיות הבינלאומי אינו מגביל את עצמו רק לאירופה. קנדה פרשה לאחורנה בגלל אילוצים תקציביים ובגלל ארגון מחדש של הפרציה של האקדמיות הקנדיות. הנציגות של ארצות מאסיה ומאפריקה מוגבלת. לארצות ערב כמעט אין נציגות פורמלית: יש נציגים של מצרים, מרוקו ותוניסיה.

ביולי 1997 נערך הכנס השנתי של האיגוד בירושלים. הכנס היה מוצלח מבחינת יחסי הציבור והיחסים האקדמיים הבינלאומיים. אני חבר בהנהלת האיגוד, המתכנסת פעם בשנה בפריז. האיגוד ממונה גם על ארגון CIPSH, שהוא המקבילה לאיקס"ו במדעי הרוח, ומאגד בתוכו את כל הארגונים המקצועיים בתחומי מדעי הרוח. בשנים האחרונות היה הארגון הזה במשבר ארגוני וכספי. עכשיו דנים במינוי מזכיר כללי חדש לארגון ומקווים ששוב יהיה לאיגוד מקום חשוב במפת המחקר בתחומי מדעי הרוח.

כנס ESF והתכנית החמישית

(מידע שמסר נשיא האקדמיה בישיבת מועצת האקדמיה 12.11.97)

חברי הוועדה העוסקת במדעים מדויקים וטכנולוגיה (PESC) הם מדענים, ובהם פרופ' זיו. המטרה המוצהרת של השוק האירופאי כיום היא לשים דגש על מחקרים תעשייתיים. הובעה דאגה מהתכנית החמישית ומכך שהדגש על מחקרים תעשייתיים יפגע במחקר הבסיסי. לאור העובדה שהתכנית החמישית תשים דגש על שימושים תעשייתיים ועל התרומה לכלכלה האירופית, החליטה הוועדה לצאת להגנת המחקר הבסיסי. הוועדה הגיעה למסקנה שהתפקיד החשוב ביותר של ועדת PESC בשנים הבאות הוא לשמש משקל נגד ולתמוך במחקר בסיסי לשמו.

הוועדה למדעי הרוח של הקרן

האירופית למדע

(מידע שמסר פרופ' שאול שקד בישיבת מועצת האקדמיה 12.11.97)

לישראל מעמד של משקיף ב-ESF וקשה לדעת מה הגבולות של השתתפות המשקיף בעבודת הוועדות. לדברים שאומר המשקיף יש משקל בדיוק כמו לדברים של כל אחד אחר ובדרך כלל אין הצבעה.

הבעיה מתעוררת כשמחליטים על מפעל חדש, ואז אנשי המינהלה של ESF שואלים באיזו מידה צריך לתת למשקיף להשתתף בהכוננה של התכניות. הדרך הטובה ביותר מבחינתנו היא נוכחות - להיות שותפים לתכנית ולפעמים לתת כסף. לדוגמה, בתכנית לימודי אסיה שהקן התחילה להפעיל לפני שלוש שנים רוב הפעילות של ESF נעשית בצורה של רשתות מדעיות וכנסים, ואילו כאן מדובר בחלוקת מלגות לפוסט-דוקטורנטים, שאפשר להשתמש בהן בכל מוסד באירופה המתמחה בלימודי אסיה. נראה שהם יקדמו בברכה השתתפות כספית משלנו ויתמכו גם בפוסט-דוקטורנטים ישראלים, וייתכן שגם מוסדות ישראלים יוכלו להשתתף בתכנית.